

Fuglamerkingar 2010

Fuglamerkingar á Íslandi hófust árið 1921 fyrir tilstilli danska fuglafræðingsins og kennarans Peter Skovgaard frá Viborg og var 2010 því níutugasta ár fuglamerkinga hér á landi. Jafnframt var þetta 79. ár fuglamerkinga á vegum Náttúrufræðistofnunar Íslands og fyrirrennara hennar (Náttúrugripasafnsins). Í október 2010 flutti Náttúrufræðistofnun frá Hlemmi í nýtt hús í Urriðaholti í Garðabæ. Við þau tímamót var umsjón og umsýsla fuglamerkinga endurskipulögð. Sett var á laggirnar fuglamerkingaráð sem mótar stefnu og rekstur fuglamerkinga á Íslandi. Formaður þess er Guðmundur A. Guðmundsson sem jafnframt hefur umsjón með daglegum rekstri íslenskra fuglamerkinga.

Starfslið

Fuglamerkingaráð: Guðmundur A. Guðmundsson (formaður), Kristinn H. Skarphéðinsson, Ólafur K. Nielsen, Svenja N.V. Auhage, Ævar Petersen, Freydís Vigfúsdóttir, Helga Valdimarsson, Anna Sveinsdóttir, Kjartan Birgisson og Borgþór Magnússon.

Dagleg umsýsla: Guðmundur A. Guðmundsson (0,75 ársverk), Svenja N.V. Auhage (0,75) og Helga Valdimarsson (0,50). Til viðbótar unnu þrír lausráðnir sumarstarfsmenn í tvo mánuði hver sumarið 2011 (alls hálf ársverk) við samlestur gagnagrunns við frumgögn. Vinnuframlag á Náttúrufræðistofnun til fuglamerkinga síðan verkefnið var endurskipulagt og sett í forgang hefur verið jafngildi 2,5 ársverka samanborið við um 0,75 ársverk mörg undangengin ár.

Fuglamerkingar

Alls voru merktir 10.173 fuglar árið 2010 (samtala 1921-2010, 612.040) af 66 tegundum (148 tegundir frá upphafi). Endurheimtur (og álestur merkja á lifandi fuglum) skráðar á árinu 2010 voru 659 (samtala 1921-2010, 43.700, þ.a. 33.017 merki af 86 tegundum innanlands, 7017 merki af 64 tegundum erlendis og 3674 erlend merki af 77 tegundum hér á landi) en 18,3% þeirra voru merki af erlendum uppruna. Alls endurheimtust merki af 43 tegundum á árinu (103 tegundir frá upphafi). Virkir merkingamenn voru 40 talsins árið 2010 (1. tafla) samanborið við 42 árið 2009. Ein merkingastöð, Fuglaathugunarstöð Suðausturlands á Höfn í Hornafirði, hefur verið starfrækt síðan 2005. Rekstur stöðvarinnar er framtak áhugamanna og byggir á styrkjum sem þeir afla.

- Mest var merkt af eftirtöldum tegundum árið 2010: kríu (1485 fuglar), skógarþresti (1285) og ritu (1264; 2. tafla).
- Flestar endurheimtur árið 2010 voru á álft (59), æðarfugli (38) og rjúpu (29).
- Þrír afkastamestu fuglamerkingamenn ársins voru Sverrir Thorstensen (2416 fuglar), Ævar Petersen (1086) og Fuglaathugunarstöð Suðausturlands (891; 1. tafla).

Tíu mest merktu tegundir frá upphafi eru: lundi (75.619 fuglar), snjóttlingur (72.480), skógarþrestur (55.677), kría (46.349), rita (32.442), fýll (29.961), skúmur (20.913), teista (19.427), þúfutittlingur (14.778) og langvía (14.493).

Endurheimtur

Meðal athyglisverðra endurheimta árið 2010 var 25. endurheimta á kríu erlendis og sú fyrsta vestan hafs. Þessi fugl (Reykjavík 771203) var merktur sem ófleygur ungi þann 19.07. 2009 við Bakkagerði, Kaldrananeshreppi, Strandasýslu (65,700°N, 21,417°V) og fannst aðfram komin 9996 km frá merkingastað 24.10. 2010 við Praia do Pero, Cabo Frio, Rio de Janeiro í Brasilíu (22,861°S, 41,986°V).

Næstelsti tjaldurinn (477705) endurheimtist á árinu, en hann var merktur á Tjörnesi þann 10. júní 1989 sem ófleygur ungi og var lesið á litmerki sem hann ber 20,9 árum síðar á Melrakkaslétu. Elsti tjaldurinn sem vitað er um hérlendis bar breskt merki (Brit. Mus. SS62057) og var a.m.k.

29,6 ára þegar hann fannst særður við Vík í Mýrdal. Næstelsta skúföndin (Lisboa L44196) var merkt í Portúgal sem fullvaxin og náðist hér 7,2 árum síðar. Sú elsta var merkt á Bretlandseyjum (Brit FR39732) sem fullvaxin og náðist hér 7,7 árum síðar. Einnig endurheimtist elsta íslenska stökköndin (261519) en hún var merkt sem ófleygur ungi 14.08.1997 í Fljótshlíð og skotin þar 12,4 ára í janúar 2010. Eins fannst elsti skógarþrösturinn (877079) og var sá merktur sem fullvaxinn fugl á 1. ári í Langhúsum í Fljótum 13.09.2003 og endurheimtist 7,1 árum síðar í Fossvogi í Reykjavík. Loks fannst elsti svartþrösturinn (864027), merktur a.m.k. á 2. ári þann 17.05.2001 í Reykjavík og náðist þar lifandi 8,8 árum síðar og þá ekki deginum yngri en 9 ára.

Gagnavarsla

Merkinga- og endurheimtugögn eru varðveitt í SQL gagnagrunni sem stýrt er með sérhæfðu umsýsluforriti (Flygill) og með fyrirspurnum gegnum Microsoft Access. Um 40% merkingaskýrslna 2010 var skilað rafrænt á Excel gagnablöðum sem tilbúin eru til innflutnings í gagnagrunninn. Í dag eru 85% allra merkinga komin í grunninn og hefur um helmingur þeirra verið samlesin við frumgögnin. Um 89% allra endurheimtugagna hafa verið slegin inn í grunninn og um þriðjungur hafa verið samlesin við frumheimildir.

	Áætlaður fjöldi 1921-2010	Færslur 1. nóv. 2010	Færslur 21. des. 2011	Í gagna- grunni
Merkingar	612.000	427.000	521.100	85%
Endurheimtur*	43.700	36.500	38.927	89%

* inniheldur "kontról" á sama stað.

Til athugunar er að skipta út umsýsluforritinu Flygli, sem er bæði stirt og óstöðugt, og taka upp forrit sem norskar fuglamerkingar hafa notað um árabíl með góðum árangri. Það heitir RingAccess og er grundvallað á forritinu Microsoft Access. Nú er unnið að því að samræma kóðun íslensku merkinga- og endurheimtugagnanna við kóðun EURING sem eru regnhlífarsamtök umsjónaraðila fuglamerkinga í Evrópu. Sú vinna byggir á EURING 2000 staðli og gerir okkur kleift að yfirfæra öll íslensk gögn í sameiginlegan evrópskan gagnagrunn (EDB). Jafnframt auðveldar það okkur að taka upp umsýsluforrit sem aðrir hafa þróað og reynst hafa vel.

Ársskýrslur

Skovgaard gerði ekki tæmandi grein fyrir fuglamerkingum sínum á Íslandi, en gaf út nokkrar greinar og skýrslur og var sú aðgengilegasta gefin út í Náttúrufræðingnum (Skovgaard 1934). Ársskýrslur voru birtar fyrir fyrstu 18 ár íslenskra fuglamerkinga 1932-1949 (Magnús Björnsson 1935, 1936, 1939, 1940, 1941, Finnur Guðmundsson 1943, 1945, 1951, 1953). Síðan hafa aðeins komið út örstuttar samantektir fyrir árin 1993-1996 (Guðmundur A. Guðmundsson 1995a, 1995b, 1996, Guðmundur A. Guðmundsson & María Harðardóttir 1998) auk bráðabirgðaskýrslu 2008 sem birtist á heimasíðu Náttúrufræðistofnunar Íslands (Ævar Petersen 2010). Yfirlit fyrstu 75 ára fuglamerkinga birtist í Blika 1998 (Ævar Petersen & Guðmundur A. Guðmundsson 1998) og yfirlit yfir fyrstu 90 ár fuglamerkinga er í smíðum til að brúa það gat sem ekki hefur verið fjallað um (Guðmundur A. Guðmundsson o.fl. í undirbúningi).

Internet

Vinna við þróun vefviðmóts fyrir skil á merkingagögnum og önnur samskipti við merkingamenn er komin vel á veg. Fyrsta skrefið er að opna leið fyrir merkingamenn að skila merkingagögnum beint inn í gagnagrunn og skoða eldri gögn sín. Jafnframt er stefnt að því að merkingamenn fái rafrænar upplýsingar um endurheimtur sínar og geti skoðað og kortlagt öll sín gögn á vefsvæðinu. Aðgengi almennings að niðurstöðum merkinga á heimasíðu Náttúrufræðistofnunar verður bætt þannig að safnað verður saman birtum og óbirtum samantektum og ársskýrslum.

Langtímaverkefni

Allmörg stór rannsóknarverkefni byggja á notkun litmerkja og má með þeim afla umfangsmikilla gagna um líf, hætti, lýðfræði og ferðir litmerktra einstaklinga. Sum þeirra eru unnin í samstarfi við erlenda aðila, þá einkum breska. Stærstu litmerkingaverkefni eru rannsóknir á álft, margæs, grágæs, heiðagæs, jaðrakan, sandlóu og sílamáfi. Öll þessi verkefni halda eigin gagnagrunn yfir

athuganir á litmerktum einstaklingum, sem oft telja tugi og jafnvel hundruð þúsunda færslna (t.d. álftr um 200 þúsund, margæs um 90 þúsund). Þessi verkefni skila árlega skýrslu um litmerkingar sínar og afriti af gagnagrunni til fuglamerkinga Náttúrufræðistofnunar til varðveislu.

Úrvinnsla gagna

Verið er að vinna úr nokkrum gagnasöfnum um fuglamerkingar og hafa tölfræðigögn og listar yfir endurheimtur verið sendir til íslenskra og erlendra vísindamanna til úrvinnslu síðastliðið ár. Þær tegundir sem um er að ræða eru: lundi, skrofa, hávella, sandlóa, stuttnefja, skúmur, hettumáfur, og skógarpröstur í Einarslundi auk sjófugla sem hópur. Vonandi leiðir það til birtinga á niðurstöðum fuglamerkinga. Stærst þessara verkefna er úrvinnsla endurheimta á lundum sem merktir hafa verið í Vestmannaeyjum en það er meistaraverkefni Hálfðáns H. Helgasonar við Háskóla Íslands og Háskólann í Tromsø.

Um leið og ég þakka fuglamerkingamönnum fyrir ómetanlegt vinnuframlag og ánægjuleg samskipti óska ég þeim og fjölskyldum þeirra farsæls komandi árs.

Urriðaholti, 31. desember 2011

Guðmundur A. Guðmundsson
umsjónarmaður fuglamerkinga

Heimildir:

- Finnur Guðmundsson 1943. Fuglamerkingar X. ár. Skýrsla um fuglamerkingar Náttúrugripasafnsins árið 1941. – Fylgirit með skýrslu um Hið íslenska náttúrufræðifélag félagsárin 1941 og 1942, 18 bls.
- Finnur Guðmundsson 1945. Fuglamerkingar XI–XII. ár. Skýrsla um fuglamerkingar Náttúrugripasafnsins 1942 og 1943. – Fylgirit skýrslu um Hið íslenska náttúrufræðifélag félagsárið 1943, 26 bls.
- Finnur Guðmundsson 1951. Fuglamerkingar XIII–XV. ár. Skýrsla um fuglamerkingar Náttúrugripasafnsins 1944 og 1946. – Fylgirit skýrslu um Hið íslenska náttúrufræðifélag félagsárin 1944 – 1946, 32 bls.
- Finnur Guðmundsson 1953. Fuglamerkingar Náttúrugripasafnsins 1947-1949. – Náttúrufr. 23: 14-35.
- Guðmundur A. Guðmundsson 1995a. Fuglamerkingar á Íslandi 1993. – Bliki 15: 61-62.
- Guðmundur A. Guðmundsson 1995b. Fuglamerkingar á Íslandi 1994. – Bliki 16: 66.
- Guðmundur A. Guðmundsson 1996. Fuglamerkingar á Íslandi 1995. – Bliki 17: 65.
- Guðmundur A. Guðmundsson & María Harðardóttir 1998. Fuglamerkingar á Íslandi árið 1996. – Bliki 19: 69-71.
- Magnús Björnsson 1935. Fuglamerkingar II. ár. Náttúrugripasafnið í Reykjavík. – Skýrsla HÍN félagsárið 1932: 51-57.
- Magnús Björnsson 1936. Fuglamerkingar III. ár. Náttúrugripasafnið í Reykjavík. – Skýrsla HÍN félagsárin 1933 og 1934, 13 bls.
- Magnús Björnsson 1939. Árangur ísl. Fuglamerkinga XV [ætti að vera IV]. – Náttúrufr. 9: 129-131.
- Magnús Björnsson 1940. Fuglamerkingar V.–VIII. ár. Náttúrugripasafnið í Reykjavík. – Skýrsla HÍN félagsárin 1937 og 1938: 59-68.
- Magnús Björnsson 1941. Fuglamerkingar IX. ár. Náttúrugripasafnið í Reykjavík. – Fylgirit með skýrslu um Hið íslenska náttúrufræðisfélag félagsárin 1939 og 1940, 16 bls.
- Skovgaard, P. 1934. Fuglamerkingar mínar á Íslandi, og árangur þeirra. – Náttúrufr. 4: 5-23.
- Ævar Petersen & Guðmundur A. Guðmundsson 1998. Fuglamerkingar á Íslandi í 75 ár. – Bliki 19: 49-56.

1. tafla. Fjöldi merktra fugla 2010 skipt eftir merkingamönnum.

Nr.	Nafn	Fullv.	Ungar	Alls
353	Aðalsteinn Örn Snæþórsson	46	32	78
380	Böðvar Þórisson	27	119	146
401	Ellen Magnúsdóttir	27	10	37
262	Erpur Snær Hansen	101	0	101
222	Finnur Logi Jóhannsson	0	62	62
388	Freydís Vigfúsdóttir	0	373	373
385	Fuglaathugunarstöð SA-lands	576	315	891
347	Grétar Jónsson	2	47	49
345	Guðmundur A. Guðmundsson	105	0	105
368	Gunnar Þór Hallgrímsson	273	4	277
316	Gunnar Tómasson	3	0	3
237	Gunnlaugur Pétursson	3	0	3
291	Halldór Walter Stefánsson	39	68	107
322	Hallgrímur Gunnarsson	0	9	9
091	Hálf dán Björnsson	186	95	281
398	Jeroen Reneerkens	125	0	125
223	Jóhann Óli Hilmarsson	1	8	9
386	Jón Gunnar Jóhannsson	25	66	91
339	Jón Hallur Jóhannsson/Björk Guðjónsdóttir	2	611	613
309	Jón Magnússon	85	167	252
346	Kristinn H. Skarphéðinsson	0	26	26
270	Kristlaug Pálsdóttir	34	71	105
296	Ólafur Einarsson	22	79	101
216	Ólafur Karl Nielsen	165	52	217
322	Ólafur Á. Torfason	131	587	718
148	Óskar J. Sigurðsson	304	21	325
400	Pete Potts	122	322	444
406	Róbert A. Stefánsson	0	3	3
344	Smári Lúðvíksson	40	0	40
248	Sverrir Thorstensen	1284	1132	2416
365	Tómas Grétar Gunnarsson	51	77	128
097	Tryggvi Eyjólfsson	53	104	157
382	Vigfús Eyjólfsson	13	12	25
357	Yann Kolbeinsson	36	12	48
370	Þorkell L. Þórarinsson	13	0	13
381	Þorlákur Snær Helgason	178	112	290
333	Þorlákur Sigurbjörnsson	258	147	405
364	Þórir Snorrason	0	14	14
244	Ævar Petersen	36	1050	1086
	Samtals	4366	5807	10173

2. tafla. Merktir fuglar 2010 eftir tegund og aldri.

Tegund		Fullv.	Ungar	Alls
Flórigoði	<i>Podiceps auritus</i>	13	0	13
Fýll	<i>Fulmarus glacialis</i>	318	102	420
Skrofa	<i>Puffinus puffinus</i>	4	0	4
Stormsvala	<i>Hydrobates pelagicus</i>	63	1	64
Sjósvala	<i>Oceanodroma leucorhoa</i>	32	0	32
Súla	<i>Sula bassanus</i>	10	0	10
Toppskarfur	<i>Phalacrocorax aristotelis</i>	4	36	40
Álft	<i>Cygnus cygnus</i>	22	116	138
Heiðagæs	<i>Anser brachyrhynchus</i>	38	68	106
Grágæs	<i>Anser anser</i>	1	0	1
Margæs	<i>Branta bernicla</i>	105	0	105
Stökkönd	<i>Anas platyrhynchos</i>	5	56	61
Grafönd	<i>Anas acuta</i>	1	0	1
Æður	<i>Somateria mollissima</i>	254	113	367
Haförn	<i>Haliaeetus albicilla</i>	0	38	38
Smyrill	<i>Falco columbarius</i>	9	12	21
Fálki	<i>Falco rusticolus</i>	1	52	53
Rjúpa	<i>Lagopus muta</i>	211	1	212
Tjaldur	<i>Haematopus ostralegus</i>	13	251	264
Sandlóa	<i>Charadrius hiaticula</i>	50	305	355
Heiðlóa	<i>Pluvialis apricaria</i>	0	82	82
Rauðbrystingur	<i>Calidris canutus</i>	4	0	4
Sanderla	<i>Calidris alba</i>	122	0	122
Sendlingur	<i>Calidris maritima</i>	1	12	13
Lóuþræll	<i>Calidris alpina</i>	12	17	29
Hrossagaukur	<i>Gallinago gallinago</i>	23	83	106
Jaðrakan	<i>Limosa limosa</i>	68	152	220
Spói	<i>Numenius phaeopus</i>	27	211	238
Stelkur	<i>Tringa totanus</i>	84	168	252
Tildra	<i>Arenaria interpres</i>	117	0	117
Óðinshani	<i>Phalaropus lobatus</i>	75	18	93
Kjói	<i>Stercorarius parasiticus</i>	0	9	9
Fjallkjói	<i>Stercorarius longicaudus</i>	0	2	2
Skúmur	<i>Catharacta skua</i>	2	113	115
Hettumáfur	<i>Larus ridibundus</i>	56	75	131
Stormmáfur	<i>Larus canus</i>	1	30	31
Sílamáfur	<i>Larus fuscus</i>	95	7	102
Silfurmáfur	<i>Larus argentatus</i>	2	9	11
Hvítmáfur	<i>Larus hyperboreus</i>	36	0	36
Svartbakur	<i>Larus marinus</i>	7	0	7
Rita	<i>Rissa tridactyla</i>	82	1182	1264
Kría	<i>Sterna paradisaea</i>	54	1501	1555
Langvía	<i>Uria aalge</i>	15	165	180
Stuttnefja	<i>Uria lomvia</i>	2	0	2
Teista	<i>Cephus grylle</i>	8	263	271
Lundi	<i>Fratercula arctica</i>	35	0	35
Brandugla	<i>Asio flammeus</i>	0	1	1
Þúfúttlingur	<i>Anthus pratensis</i>	88	75	163
Maríuerla	<i>Motacilla alba</i>	46	109	155
Silkittoppa	<i>Bombycilla garrulus</i>	4	0	4

2. tafla (frh.)

Tegund		Fullv.	Ungar	Alls
Músarrindill	<i>Troglodytes troglodytes</i>	33	7	40
Steindepill	<i>Oenanthe oenanthe</i>	32	8	40
Svartþröstur	<i>Turdus merula</i>	4	0	4
Gráþröstur	<i>Turdus pilaris</i>	1	0	1
Skógarþröstur	<i>Turdus iliacus</i>	1168	117	1285
Hauksöngvari	<i>Sylvia nisoris</i>	2	0	2
Hettusöngvari	<i>Sylvia atricapilla</i>	7	0	7
Gransöngvari	<i>Phylloscopus collybita</i>	2	0	2
Laufsöngvari	<i>Phylloscopus trochilus</i>	1	0	1
Glókollur	<i>Regulus regulus</i>	7	0	7
Hrafn	<i>Corvus corax</i>	24	32	56
Stari	<i>Sturnus vulgaris</i>	21	14	35
Fjallafinka	<i>Fringilla montifringilla</i>	2	0	2
Barrfinka	<i>Carduelis spinus</i>	1	0	1
Auðnutittlingur	<i>Carduelis flammea</i>	485	186	671
Snjótittlingur	<i>Plectrophenax nivalis</i>	356	8	364
66 tegundir		4366	5807	10173